

Rijksoverheid

provincie
Drenthe

Ruimtelijk Arrangement Rijk – provincie Drenthe

Ruimtelijk Arrangement Rijk - provincie Drenthe

1. Inleiding

1.1 Samenwerken aan ruimtelijke ordening: schaarse ruimte eerlijk verdelen.

Ruimte is een schaars en waardevol goed. De grote opgaven waar Nederland voor staat hebben allemaal ruimtelijk consequenties, waaronder: de bouw van 100.000 woningen per jaar, de ombouw van fossiele naar duurzame energie, de inzet op een circulaire economie, perspectief voor de landbouw, herstel en verbetering van de natuur en waterkwaliteit, zorgen voor bereikbaarheid en mobiliteit, borgen van onze gezondheid, rekening houden met water en bodem en anticiperen op de effecten van klimaatverandering. Deze opgaven vragen - naast ruimte - integrale samenhangende afwegingen die moeten leiden tot robuuste ruimtelijke keuzes die uiteindelijk neerslaan op ieder erf en perceel. Daarbij moeten gemeenten, waterschappen en provincies samen met de inwoners en het Rijk aan de slag om resultaat te behalen. Dit vraagt goede samenwerking tussen de overheden, gericht op realisatie.

Zonder keuzes hebben we meer fysieke ruimte nodig dan er in Nederland beschikbaar is. Als we een balans willen tussen het beschermen van een veilige en gezonde leefomgeving en het optimaal benutten van de ruimte om ontwikkeling mogelijk te maken, zullen we keuzes moeten maken, slim combineren en een integrale aanpak moeten hanteren. Daarom herneemt het Rijk tezamen met de medeoverheden regie op de ruimtelijke inrichting van Nederland.

Om hier invulling aan te geven werkt het Rijk aan de Nota Ruimte als zelfbindende omgevingsvisie. De minister van VRO streeft ernaar voor de zomer tot besluitvorming te komen binnen het kabinet over de integrale keuzes en richtingen in de Nota Ruimte. De ontwerp Nota Ruimte zal samen met de plan MER na de zomer worden gepubliceerd. Provincies en gemeenten werken aan eigen omgevingsvisies. Al deze visies bevatten de ruimtelijke keuzes voor 2030, 2050 en 2100.

1.2 Ruimtelijk arrangement: wederkerige bestuurlijke afspraken

In juli 2022 is het Rijk het programma NOVEX gestart om samen met provincies en de NOVEX-gebieden de nationale opgaven uit het startpakket NOVEX te verbinden met decentrale opgaven. Het doel van het programma is om te onderzoeken hoe de verschillende opgaven met elkaar én met de ruimtelijke kwaliteit kunnen worden versterkt, welke richtinggevende keuzes daarvoor nodig zijn en hoe de uitvoering vorm krijgt. Het programma bestaat uit het realiseren van uitvoeringsagenda's in 16 NOVEX-gebieden (gebieden-spoor) en het maken van twaalf ruimtelijke arrangementen tussen Rijk en Provincies (provincie-spoor).

Rijk en de provincie Drenthe maken in het ruimtelijk arrangement wederkerige bestuurlijke afspraken om tot uitvoering van ruimtelijke opgaven in de provincie te komen en om nationaal en provinciaal beleid af te stemmen. Zo wordt er gebouwd aan een gezamenlijke agenda voor ruimtelijke ordening. Het ruimtelijk arrangement bouwt voort op het ruimtelijk voorstel van de provincie Drenthe van januari 2024, de diverse nationale programma's en het Drents Bod uit het voorjaar van 2025. Nieuwe inzichten van landelijk en provinciaal ruimtelijk beleid zijn voor zover mogelijk meegenomen.

De notitie 'Productbeeld en Proces Ruimtelijk Arrangement, die is vastgesteld in het BO VRO van 12 december 2024 en vervolgens is vastgesteld door het IPO-bestuur op 16 januari 2025, geeft een beschrijving van het ruimtelijk arrangement, het proces van totstandkoming en het cyclisch proces van monitoring en aanpassing.

De minister van VRO sluit namens het kabinet de ruimtelijke arrangementen met provincies tijdens de BO's Leefomgeving in juni 2025 en committeert daarmee ook de collega bewindspersonen aan

de uitvoering van de gemaakte afspraken. Daarnaast werken overheden bijvoorbeeld samen in het kader van de Regio Deals en de Woondeals.

In de aanloop naar dit ruimtelijk arrangement is het niet in alle gevallen gelukt om tot een specifiek op Drenthe gerichte invulling te komen. Rijk en provincie zullen bij de uitwerking van het arrangement bekijken waar een meer specifieke invulling mogelijk is. Daarbij wordt onder anderen gekeken naar de locatie waar de opgave zich voordoet en hoe deze opgave ruimtelijk samenhangt met de lokale/regionale opgaven. Dat geldt ook voor het aangeven van de wederkerigheid en gezamenlijke verantwoordelijkheden. Voorstellen voor afspraken die nog niet afdoende wederkerig zijn of verdere afstemming vergen, zijn in deze samenwerkingsversie opgenomen of kunnen worden gelezen als aandachts- of ontwikkelpunt, met oog op verdere uitwerking in de volgende ronde.

2. Prioriteiten provincie Drenthe: het eerste ruimtelijk arrangement

Het ruimtelijk arrangement tussen Rijk en de provincie Drenthe concentreert zich op de uitwerking van de hoofdthema's zoals besproken op het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving op 6 november 2024 en het DO van 18 december 2024: de diverse watervraagstukken, vraagstukken rond energie en economie, en woningbouw, waarbij de provincie met name aandacht voor transformatie van bestaande bouw, landbouw en natuur, cultureel erfgoed en defensie. Dit zijn weliswaar de kernopgaven, maar hoe omvangrijk ook, deze opgaven staan niet op zichzelf. Wezenlijk is de onderlinge samenhang en ook de samenhang met andere opgaven, zoals met betrekking tot de ruimtevraag – en impact van Defensie en de toekomst van de landbouw en natuur. Fysieke opgaven staan tevens in nauwe verbinding met brede welvaart en sociaaleconomische factoren, zoals Drenthe tevens agendeert. Waar van toepassing krijgen de plannen en agenda's van de NOVEX-gebieden Regio Groningen – Assen en de Regio Zwolle in dit ruimtelijk arrangement een plaats.

Drents Bod

De provincie is voorstander van een gezamenlijke integrale samenwerking met het Rijk. Tegelijkertijd constateert de provincie Drenthe dat de praktijk vaak weerbarstiger is dan de theorie en het onvoldoende is gelukt om de inhoudelijke dialoog over samenhangende, ruimtelijke vraagstukken te organiseren. Mede om deze reden heeft Drenthe ervoor gekozen om in de aanloop naar het ruimtelijk arrangement eerst een Drents Bod op te stellen. Het Drents Bod beschrijft de ontwikkelingen die voor Drenthe van belang zijn en welke afspraken met het Rijk daarvoor nodig zijn. Daarmee vormt het de Drentse inbreng voor het ruimtelijk arrangement. Het Drents Bod is gebaseerd op het 'Ruimtelijk voorstel Drenthe' en de 'Contournota Omgevingsvisie' (PS 18 december 2024)

De provincie is blij met de steun van het Rijk voor de Nedersaksenlijn. Dat onderstreept het belang van deze verbinding voor de regio én voor Nederland. Wat Drenthe betreft is dit het startsein om door te pakken: richting uitvoering, in samenhang met woningbouw, economische ontwikkeling en defensie. Drenthe biedt namelijk wat Nederland nodig heeft: ruimte om te groeien, rust om keuzes te maken en regie om samen verder te bouwen. Drenthe neemt verantwoordelijkheid maar vraagt tegelijk om steun bij de uitvoering.

3. Inhoudelijke afspraken Rijk – provincie Drenthe

Hieronder zijn de inhoudelijke concept afspraken opgenomen. De uitdaging blijft om de sectorale opgaven met elkaar te verbinden. De meerwaarde van de ruimtelijke afspraken moet vooral worden gevonden in de samenhang in de ruimtelijke dimensie van de verschillende sectorale onderwerpen.

3.1. Watervraagstukken

Afspraken

1. Zoetwater beschikbaarheid

1.1 Rijk en de provincie Drenthe werken met gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en verschillende maatschappelijke organisaties samen in het Deltaprogramma Zoetwater om weerbaarder te worden tegen zoetwatertekort.

1.2 Het Rijk is voor wat betreft het waterbeheer verantwoordelijk voor het nationale beleidskader, de strategische doelen en voor maatregelen die een nationaal karakter hebben. De nationale belangen hiervoor heeft het Rijk geborgd in de NOVI, het Nationaal Waterprogramma en het Deltaprogramma Zoetwater, waarbij ook samen wordt gewerkt met de decentrale overheden.

1.3. Vanuit de provinciale taken en bevoegdheden zet de provincie Drenthe in op het zoveel mogelijk duurzaam in balans brengen van watervraag en -aanbod. Het Rijk erkent de wateropgave in Noord Nederland en de wisselwerking tussen de opgaven en ontwikkelingen, nu en in de toekomst, met de zoetwatervoorziening vanuit het IJsselmeer.

1.4 Ten behoeve van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie werkt het Rijk intensief samen met decentrale overheden binnen bestaande gebiedsoverleggen. Het Rijk vraagt de provincie Drenthe in te zetten op de verbinding tussen het ruimtelijk domein en de regionale zoetwaterstrategie door de gevolgen van afnemende zoetwaterbeschikbaarheid ruimtelijk te vertalen.

1.5 Rijk en de provincie Drenthe bespreken zo nodig de ruimtelijke vertaling van de zoetwateropgave op de daarvoor bestemde bestaande tafels.

2. Woningbouw en drinkwater

2.1 Het Rijk werkt, in samenwerking met de betrokken decentrale overheden en instanties, aan de uitvoering van het Actieprogramma Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023-2030. Het Rijk vraagt de provincie Drenthe vanuit dat kader om drinkwaterbeschikbaarheid mee te nemen als randvoorwaarde bij nieuwe ontwikkelingen van de woningbouw.

2.2 Het Rijk vraagt de provincie Drenthe (en gemeenten) om drinkwaterbedrijven vroegtijdig te betrekken bij de planvorming voor grootschalige woningbouw en andere relevante ontwikkelingen, zodat de (drink)watervoorziening afgestemd kan worden op een toenemende vraag en/of (drink)waterbesparing onderdeel kan zijn bij de bouw van woningen in regio's waar een drinkwatertekort dreigt. Daarmee wordt gevraagd om rekening te houden met toekomstige ruimtelijke reserveringen voor drinkwaterwingebieden en aanvullende infrastructuur. Zo wordt tijdig een koppeling gemaakt tussen de nieuwe woningbouw en de drinkwatervraag die daaruit voortkomt. In gesprekken hierover is het van belang om aan te sluiten bij de daarvoor bestemde zoetwatertafel van het Deltaprogramma Zoetwater, waar zowel Rijk, decentrale overheden als drinkwaterbedrijven vertegenwoordigd zijn.

Opgave/ toelichting

Zoetwater is niet meer vanzelfsprekend overal altijd beschikbaar. Wetenschappelijke inzichten en scenario's laten zien dat de zoetwaterbeschikbaarheidsopgave groeit. De mogelijke consequenties van een tijdelijk watertekort voor de landbouw, natuur, industrie, planning van extra woningbouw etc. zijn groot. In aanvulling op de inzet op optimalisatie van het watersysteem zullen alle watergebruikers en alle gebieden zich ook ruimtelijk moeten aanpassen aan de veranderende omstandigheden.

Het Rijk en de provincie Drenthe delen de opvatting dat waterbeschikbaarheid essentieel is bij alles wat we doen, van publieke ruimtelijke plannen en ingrijpen tot individuele keuzes, gedrag en maatregelen van ondernemers en consumenten.

Rijk en provincies werken met gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en verschillende maatschappelijke organisaties samen in het Deltaprogramma Zoetwater om weerbaarder te worden tegen zoetwatertekort. De voorkeursvolgorde voor regionaal waterbeheer uit de Nationale Omgevingsvisie is daarbij richtinggevend. Uitgangspunt is dat de vraag naar water wordt afgestemd op de beschikbaarheid zowel in de toedeling van water vragende functies aan gebieden als door in te zetten op een zuinige omgang met water (conform NOVI).

In droge periodes geldt de verdringingsreeks waarbij wordt geprioriteerd op functie. Daarnaast wordt gekeken naar buffering in het hoofdwatersysteem. De Rijksoverheid gaat ervan uit dat deze maatregelen niet afdoende zullen zijn om extreem droge periodes te overbruggen. Om die reden vraagt het Rijk aan alle provincies om maximaal in te zetten op het lokaal besparen en het bergen en vasthouden van water.

De specifieke omstandigheden van het Drentse water- en bodemsysteem maken dat vertraagd afvoeren (water vasthouden) en bergen niet zo eenvoudig is. Drenthe zet fors in op het vasthouden van water, maar de provincie blijft deels afhankelijk van water uit het IJsselmeergebied voor met name de landbouw in de Drents-Groningse Veenkoloniën en natuurgebieden zoals het Bargerveen.

Groningen, Fryslân en Drenthe benadrukken de samenhang van het watersysteem in Noord-Nederland en willen vanuit dit watersysteem samen met het rijk het vraagstuk over vraag en aanbod van zoetwater verder uitwerken. Idee is om te onderzoeken – bijvoorbeeld in de vorm van scenario's – wat de consequenties kunnen zijn van een verminderde aanvoer van water uit het IJsselmeergebied (voor de landbouw, de industrie, natuur, water- en bodemkwaliteit etc.). Daarbij kan gekeken worden naar mogelijkheden om meer water vast te houden, infiltreren, opslaan van water, aanpassen van landgebruik etc. Het Rijk erkent de samenhang van het watersysteem in Noord-Nederland en moedigt het uitwerken van het vraagstuk over vraag en aanbod van zoetwater aan.

Het ministerie van IenW heeft aangegeven dat Drenthe (met de andere twee Noordelijke provincies) via het reguliere spoor van het Deltaplan Zoetwater een voorstel voor een onderzoek kan doen over de nadere uitwerking van het vraagstuk van vraag en aanbod van zoetwater vanuit het watersysteem Noord-Nederland.

Concrete maatregelen en onderzoeken om zoetwaterbeschikbaarheid te vergroten worden via de zoetwaterregio's besproken in het Bestuurlijk Platform Zoetwater. Bij het uitwerken van deze afspraak wordt uitgegaan van de bestaande samenwerkingsverbanden en overlegtafels, zoals het Deltaprogramma. In het Deltaplan Zoetwater staan concrete maatregelen en onderzoeken met betrekking tot de beschikbaarheid van zoetwater in Nederland. Het Rijk en de zoetwaterregio's stellen samen het Deltaplan vast.

In de herijkte Deltabeslissingen in 2026 worden besluiten genomen over de zoetwaterverdeling. De deltabeslissing wordt geborgd in het Nationaal Water Programma 2028. Naar verwachting leidt de herijking niet tot grote verandering in de regionale verdeling. In het Deltaprogramma IJsselmeergebied worden, in het kader van traject om te komen tot herijking van de voorkeursstrategie IJsselmeergebied, diverse maatregelen onderzocht.

Toelichting afspraak 2

Deze afspraak ligt in het verlengde van de motie Van der Plas over "36200-XII-33 waarin het kabinet wordt verzocht om in de bestuurlijke akkoorden en startpakketten voor provincies afspraken op te nemen om de drinkwatervoorziening voor woningbouw zeker te stellen. Op deze manier kan rekening worden gehouden met toekomstige ruimtelijke reserveringen voor drinkwaterwingebieden en aanvullende infrastructuur. Zo wordt tijdig een koppeling gemaakt tussen de nieuwe woningbouw en de drinkwatervraag die daaruit voortkomt. De provincie Drenthe wijst erop dat drinkwaterbedrijven ook graag vroegtijdig betrokken willen worden bij economische ontwikkelingen met een drinkwatervraag.

Eerdere afspraken:

BOL november 2024: Rijk en de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe werken gezamenlijk de komende maanden een aantal prioritaire ruimtelijke vraagstukken voortvarend uit. Het gaat daarbij onder meer om vraagstukken rond vraag en aanbod van zoetwater - mede gelet op de afhankelijk van Noord-Nederland van zoet water uit het IJsselmeergebied. Rijk en provincies streven ernaar om tijdens het BO Leefomgeving van 2025 over deze vraagstukken afspraken te maken in het ruimtelijk arrangement.

3.2. Landbouw, natuur, landelijk gebied

Afspraak

Voor zover de uitkomsten van overleg tussen de provincie(s) en het ministerie van LNV over het nieuwe landbouw- en natuurbeleid ruimtelijke consequenties heeft, worden deze keuzes voor het landelijk gebied betrokken bij het NOVEX proces. Het NOVEX proces wordt ingezet om de keuzes voor het landelijk gebied in samenhang met andere ruimtelijke opgaven te bekijken en te wegen.

Opgave/ toelichting

Het landelijke gebied in Drenthe biedt unieke kwaliteiten zoals waardevolle natuur, vruchtbare bodems, schone lucht en water, duisternis en stilte en een sterke verbondenheid met de samenleving in een rijk cultuurlandschap. In Drenthe is een sterke landbouwsector aanwezig die zich kenmerkt door samenwerking en inzet op het sluiten van kringlopen op regionale schaal. Drenthe wil bij nieuwe ontwikkelingen de kwaliteit van het landschap behouden en nog mooier en gezonder maken voor inwoners en gasten. Drenthe heeft met 100 jaar ruilverkaveling en landinrichting laten zien in staat te zijn om complexe (her)inrichtingsvraagstukken in het landelijk gebied met veel ruimtelijke kwaliteit uit te kunnen voeren.

De provincie Drenthe werkt met diverse partijen in de regio aan het integraal realiseren van de verschillende opgaven. Daarnaast wordt gewerkt aan een sterk en leefbaar landelijk gebied met behoud van zoveel mogelijk landbouwareaal. Drenthe heeft een cruciale rol als het gaat om het beschikbaar houden van kwalitatief hoogwaardig (drink)water, zowel nu als in de toekomst. Met lopende programma's wordt een provinciale uitwerking en realisatiestrategie geboden om het landelijk gebied toekomstbestendig en klimaat robuust te ontwikkelen ondernemers te helpen

stappen te zetten naar de landbouw van de toekomst. Daarmee loopt de provincie Drenthe met de aanpak van doelsturing voorop en vormt daarmee een goed toepasbaar voorbeeld voor een nationale aanpak.

De provincie Drenthe heeft in het ruimtelijk voorstel aangegeven met het Rijk afspraken te willen maken over strategische keuzes voor de toekomst van het landelijk gebied. Drenthe ziet daarbij opgaven voor natuur (waaronder stikstof), water, klimaat en landbouw. De provincie vraagt in het Drents Bod om ondersteuning en verankering van de Nationale Parken en het UNESCO werelderfgoed in Drenthe in ruimtelijke en financiële zin. De provincie maakt zich zorgen over de korting zoals recent besloten in het kader van de Voorjaarsnota. Ook vragen de provincie en de Drentse gemeenten om steun en ruimte, en afstemming voor een zorgvuldige inpassing van nationale opgaven om de Drentse ruimtelijke kwaliteit te borgen. Rijk en provincie gaan hierover in gesprek en eventuele afspraken kunnen onderdeel zijn van het volgende Ruimtelijk Arrangement.

In verband met de vervolgbrief RLN en de ontwerp-Nota Ruimte wordt de kern van de inzet op ruimtelijke keuzes in het landelijke gebied de komende periode bepaald. Vanuit het Rijk herkennen we de oproep vanuit medeoverheden om wederzijdse steun in het maken van lastige keuzes en het belang van begrip en ruimte voor het daarvoor benodigde proces. Met de recente ontwikkelingen op stikstof en het werk van de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel is op dit dossier nu veel in beweging. De ruimtelijke inzet met RLN zal in de komende maanden verder vorm krijgen. Een van de uitkomsten van de Ministeriële Commissie is dat er door het Rijk, naast generiek beleid, gekozen wordt voor een regionale maatwerkaanpak. Hierbij is besloten nu extra middelen in te zetten in De Peel en de Veluwe. Rijk en provincie zijn daarnaast in gesprek over extra Rijksinzet in prioritaire gebieden. Drenthe ziet hier kansen voor onder andere Veenhuizen en de Drentse Aa. Via de Noord-Nederland propositie 'Hart van het Noorden' zijn Rijk en provincie hierover in gesprek.

Een meer specifieke inzet van het ministerie van LNV wordt nader bepaald in relatie tot de visie op landbouw en natuur en de werkagenda's die LNV opstelt met de provincies. De nieuwe gebiedsaanpak Landbouw en Natuur is in ontwikkeling en de samenhang met het ruimtelijk arrangement is daarbij onderwerp van gesprek. In de Kamerbrief Ruimte voor landbouw en natuur (36600-XIV-66) staat aangegeven dat de minister van LNV met de provincies afspraken wil maken over de uitvoering van de ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur en hiervoor samen optrekt met de minister van VRO die het proces rond NOVEX en Nota Ruimte coördineert.

In het BO Landelijk Gebied van 28 maart zijn afspraken gemaakt over de betrokkenheid van provincies bij de uitwerking van RLN en de ruimtelijke keuzes. We willen het bestaande contact tussen Rijk en medeoverheden over ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur versterken. In de komende periode starten het Rijk samen met de koepels een ambtelijke verkenning naar hoe ruimtelijke sturing vanuit verschillende overheden, rekening houdend met ieders taken, verantwoordelijkheden en de afhankelijkheden daarin, vorm kan worden gegeven.

De uitwerking en besluitvorming over eventuele interbestuurlijke afspraak in verband met ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur in het landelijk gebied loopt in beginsel via de BO Landelijk Gebied lijn. Deze keuzes en afspraken worden vervolgens betrokken bij het NOVEX proces met de cyclus van ruimtelijke arrangementen. Het NOVEX proces wordt ingezet om de keuzes voor het landelijk gebied in samenhang met andere ruimtelijke opgaven te bekijken en te wegen.

3.3. Energie en economie

Afspraken:

1. Het Rijk en de provincie Drenthe committeren zich aan het gezamenlijk uitdragen naar burgers en bedrijven van het belang, de omvang en de toenemende ruimtelijke impact van de langjarige energieopgave.
2. Rijk en provincie gaan met elkaar in gesprek over het toezicht op ruimtelijke reserveringen voor het energiesysteem (vestigingsplaatsen voor grootschalige elektriciteitsopwekking en buisleidingenstroken).
3. Rijk en de provincie Drenthe blijven met elkaar in gesprek over het behoud/beschermen en realiseren van voldoende ruimte (fysiek en milieu) voor economische activiteiten en energie, met nadrukkelijk aandacht voor Zuid en Oost Drenthe, en met name Emmen als onderdeel van het industriële cluster Noord-Nederland. Daarbij betrekken we de ontwikkelingen en programma's waarover we al in gesprek zijn op het gebied van economie, innovatie/ campus ontwikkeling en bedrijvigheid en maken we een link naar relevante nationale programma's als Revisie. Drenthe geeft daarbij aan dat slim gebruik maken van de bestaande ruimte ook betekent dat gekeken wordt naar de herstructureringsopgave van bestaande bedrijventerreinen.
4. Het Rijk en provincie Drenthe geven gezamenlijk een vervolg aan de handelingsperspectieven uit het onderzoek 'ruimte voor verduurzaming industrie'. Het betekent in principe dat dat niet-havengebonden logistiek en woningbouw bij voorkeur op grotere afstand van industriegebieden wordt geplaatst maar waar nodig ook in gezamenlijkheid wordt toegewerkt naar maatwerk om slimme combinaties van functies te bevorderen.
5. Rijk en provincie spannen zich in om meer fysieke ruimte te creëren voor functies met een hoge milieucategorie. Het Rijk onderzoekt hiervoor of er regelgeving met betrekking tot minimale milieucategorieën kan worden opgesteld, zodat provincies en gemeenten meer instrumenten hebben om te sturen op de invulling van bedrijvigheid in de industrieclusters. In lijn met Clean Industry Deal en nationale doelstellingen op het gebied van Cleantech, trekt Drenthe graag samen op met het Rijk.
6. Provincie Drenthe werkt aan een wijziging van de provinciale omgevingsverordening om realisatie van grootschalige batterijopslag mogelijk te maken. Provincie Drenthe spant zich in om ruimte te bieden aan grootschalige batterijen door deze toe te staan op locaties waar deze qua ruimtelijke en energetische voorwaarden goed passen.
7. Rijk en provincie gaan met elkaar in gesprek over de nationale ruimtelijke opgave voor de diepe ondergrond. Het Rijk betreft hierbij tijdig (in verband met de voorbereiding van de Drentse Omgevingsvisie en de Nota Ruimte) het aanbod van de provincie Drenthe om gezamenlijk onderzoek te doen naar de opslag van waterstof (ondergronds). Voor Drenthe heeft daarbij het standpunt dat wordt afgezien van de opslag van kernafval.
8. Verdiepend onderzoek is nodig naar de verwachte waterstofvraag om kansrijke verdere uitbreidingen van het waterstofnetwerk te identificeren voor de toekomst. Drenthe onderzoekt daarom wat de waterstofvraag van cluster 6-bedrijven in o.a. Coevorden, Meppel, Wijster en Hoogeveen kan zijn en zal verkregen inzichten in de provinciale energievisie opnemen.
9. In afstemming met Defensie en Economische zaken werkt de provincie Drenthe aan een Drentse Defensie Agenda dat in elk geval ruimte voor innovatieve maakindustrie in Emmen (o.a. Rundedal) omvat en de Veiligheidscampus in Assen. Het is de bedoeling deze in augustus 2025 aan te kunnen bieden aan het Rijk.

Opgave/toelichting

Energie

Drenthe wil de proeftuin zijn voor decentrale energiesystemen en energiehubs, zoals warmtenetten met restwarmte (Beilen, Hoogeveen, Assen), decarbonisatie GETEC, groen gas clusters, waterstof en innovatieve energiehubs zoals Digital Twin-hub Emmen (ORTESE) en GZI NEXT Energy Hub. De Drentse fossiele industriekennis wordt ingezet voor de energietransitie, waardoor Nederland minder afhankelijk wordt van buitenlandse energiebronnen. Waterstof(technologie) en -infrastructuur zijn hierbij belangrijk. Bij energieproductie zet Drenthe in op het slim combineren van functies. Drenthe werkt samen met de provincie Overijssel aan een boven regionaal warmtebedrijf. De Drentse ondergrond biedt potentie voor de opslag van energie. Drenthe geeft aan geen plek te bieden voor de ondergrondse opslag van kernafval.

Veel provincies vragen om afspraken over aftakkingen van het nationale waterstofnetwerk in de ruimtelijke arrangementen. Dit is geen puur ruimtelijk vraagstuk, omdat het de rentabiliteit van investeringen in infrastructuur betreft. Het ministerie van KGG, IPO, Netbeheer Nederland en Gasunie hebben onderzocht in welke gebieden geconcentreerde waterstofvraag kan ontstaan. Momenteel voert Netbeheer Nederland, in samenwerking met Gasunie, vervolgonderzoek uit waarin een aantal regio's met een geconcentreerde waterstofvraag nader worden bekeken. Dit onderzoek is bedoeld om een beter inzicht te krijgen in de optimale infrastructuurconfiguraties en de benodigde financiële investeringen voor de aansluiting van bedrijven. De eerste resultaten worden in het tweede kwartaal van dit jaar verwacht en zullen worden gedeeld met relevante stakeholders, zoals provincies en netwerkgebruikers. Provincies kunnen nader onderzoeken wat de exacte waterstofvraag van cluster 6-bedrijven kan zijn en deze inzichten in de provinciale energievisies opnemen. Provincie Drenthe benadrukt dat tijdige realisatie van groot belang is en hiervoor samenwerking nodig is met het Rijk. Provincies zullen nader onderzoeken wat de waterstofvraag van o.a. cluster 6-bedrijven kan zijn. Deze inzichten, dus ook met betrekking tot Coevorden en Wijster, kunnen vervolgens verwerkt worden in de provinciale energievisies en zijn opgenomen in het pMIEK. Daarnaast zijn deze projecten ingediend bij het Rijk voor een nMIEK status.

Rijk en provincies gaan met elkaar in gesprek over de nationale ruimtelijke opgave voor de diepe ondergrond (in het kader van Programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond). Middels landsdekkende regiosessies wordt ook de regionale ruimtelijke opgave in beeld gebracht voor ondergrondse activiteiten op het gebied van energie, zoals geothermie en ondergrondse opslag van waterstof.

Economie

Verdienvermogen in een constant veranderende economie: de Nederlandse economie is divers en continu in ontwikkeling. In deze tijd van transities, digitalisering en energietransitie, en geopolitieke veranderingen is het belangrijk dat de economie wendbaar en dynamisch is.

Ruimte is een schaars goed: de druk op de ruimte vanuit verschillende sectoren is groot. Ook voor economie geldt in ieder geval dat met de huidige economische groei en bevolkingsgroei de ruimtevrage voor de economie blijft groeien. Daarbij komt de transitie naar een duurzame en circulaire economie die ruimte vergen.

Slimme ruimtelijke ordening voor een wendbare en dynamische economie: ruimtelijk zien we verschillen in wat de economie ruimtelijk vraagt op verschillende plekken in Nederland. Van grote zeehavens tot kantorenlocaties in de stad. De economie is lastig te voorspellen en vraagt ruimte om mee te ademen met de dynamiek. Slimme ruimtelijk ordening creëert de juiste randvoorwaarden voor economische dynamiek. Want hoe we het ruimtelijk inrichten is medebepalend is voor het soort economie ontwikkeling dat kan ontstaan.

Defensie-industrie

Defensie investeert in het versterken van de krijgsmacht en het weer op orde brengen van haar industriële capaciteit. Op uitnodiging van Defensie werkt de provincie Drenthe daarom aan een Drentse Defensie Agenda, passend bij de Drentse identiteit en die onder meer inspeelt op kansen in Drenthe op het gebied van productie, innovatie, onderwijs en onderhoud (triple helix). De Drentse Defensie Agenda vormt wat de provincie betreft de opmaat voor een verdere samenwerking met Defensie en EZ.

Eerdere afspraken

Rijk en regio spreken af nauwlettend te kijken naar een goede inpassing van infrastructuur met het oog op ruimtelijke (landschappelijke) kwaliteit. Rijk en de provincie (en Fryslân en Groningen) komen tot een nadere uitwerking van de ruimtelijke vraagstukken energietransitie en (circulaire) economie, onder andere in relatie tot een zorgvuldige landschappelijke inpassing. (Afspraak gemaakt BOL 06/11/24.)

De provincie zet op een rij wat de economische potentie is voor Zuid en Oost Drenthe en maakt hiervoor een propositie voor het RA die ook input kan zijn voor de Nota Ruimte. (BOL juni 2024 en DO december 2024)

3.4. Zuid en Oost Drenthe

Afspraken

1. Rijk en provincie zien de opgaven en ontwikkelpotentie van Zuid- en Oost-Drenthe, met Emmen als kern van de regio. Rijk en provincie verbinden de fysiek-ruimtelijke opgaven en de sociaaleconomische opgaven in het gebied in het ontwikkelperspectief dat momenteel wordt opgesteld. Dit perspectief vormt de basis voor de lange termijn agenda tussen Rijk en regio.
2. Rijk en provincie Drenthe spreken af voortvarend toe te werken naar de startnotitie voor de MIRT-verkenning voor de Nedersaksenlijn.
3. De aanstaande MIRT-verkenning naar de Nedersaksenlijn kan tot een impuls leiden voor Zuid en Oost Drenthe. Rijk en provincie gaan zich in de komende periode inzetten om die impuls te concretiseren op het gebied van economische ontwikkeling en verstedelijking via de uitwerking van de VISTA-strategie van de Nota Ruimte.

Opgaven en kansen voor Zuid- en Oost-Drenthe

Vergrijzing en ontgroening leidt tot scheefgroei in de bevolkingssamenstelling, tekorten en mismatch op de arbeidsmarkt en dit zet het sociaaleconomische systeem in de regio onder druk. Een toename van de bevolking in de werkzame leeftijdscategorieën is gewenst. Drenthe geeft aan dat een integrale schaa sprong in brede welvaart noodzakelijk is: voor wonen, werken, leefomgeving, etc. De provincie benadrukt dat voor een gezonde groei en een evenwichtige bevolkingsopbouw een substantiële toevoeging van woningen in diverse woonmilieus en een grootschalige herstructurering van de huidige woningvoorraad (goedkope koop en huur) noodzakelijk is.

De provincie geeft aan dat zo'n schaa sprong samen moet gaan met een verhoging van de ruimtelijke kwaliteit: "Dat vraagt naast een fijne woonomgeving nabijheid en bereikbaarheid van werk en voorzieningen en ruimte voor ontmoeting; een fijnmazig netwerk voor fietsers en OV, maar ook ontmoetings- en verblijfsplekken van hoge kwaliteit. Het vraagt ook om een gezonde leefomgeving. Ontspanning en rust zijn voorwaarde voor gezond opgroeien, leven en ouder worden. Behoud en/of versterking van ruimte (leegte) en karakteristieken van (cultuur-)landschap staan voorop in regionale ruimtelijke planvorming. Aantrekkelijke landschappen zijn uitloopgebied voor bewoners. Ruimtelijke ontwikkelingen houden rekening met mogelijkheden voor beweging en ontspanning. Een evenwichtige bevolkingsopbouw en sociale structuren om noaberschap (sociale samenhang en zorg voor elkaar) te vergroten (bestrijding eenzaamheid) versterken elkaar. De groenopgave groeit mee met de (woning-)bouwopgave en de regio zetten in op gecombineerde woon-/werkgebieden.

Naast uitbreiding van bestaande energie-infrastructuur (elektriciteitsnet) en aanleg van nieuwe infrastructuur (o.a. voor waterstof en warmte) is betere benutting door optimalisatie en koppeling van lokale vraag en aanbod van levensbelang voor de regio. In de gemeente Emmen komen alle energievormen samen. Er liggen veel kansen om nieuwe oplossingen te vinden die de toegang tot hernieuwbare energie vergroten, kosten en ruimtegebruik verminderen en doorlooptijden verkorten. Met de komst van de Nedersaksenlijn wordt de regio verbonden met omliggende regio's Groningen, Twente, Zwolle en Duitsland. Daarmee wordt de regio beter ontsloten en worden meer voorzieningen en instellingen voor bewoners bereikbaar en wordt de brede welvaart structureel verbeterd."

Ontwikkelperspectief

Rijk en provincie zien potentie voor de regio Zuid- en Oost Drenthe, met name in Emmen. Met de realisatie van de Nedersaksenlijn wordt de sociaaleconomische structuur van Noordoost Nederland versterkt en wordt ruimte geboden aan extra (grootschalige) woningbouw langs deze spoorlijn. Emmen wordt daarom in de nieuwe Nota Ruimte opgenomen in het Stedelijk netwerk Nederland.

De provincie Drenthe heeft in het Drents Bod het Rijk verzocht om Zuid- en Oost Drenthe aan te wijzen als Investeringsregio en om Emmen te benutten als onderdeel van het Stedelijk Netwerk Nederland. De provincie vraagt het Rijk om langjarige samenwerking met de regio in de vorm van een gezamenlijke regionale investeringsagenda op basis van een gezamenlijk opgesteld ontwikkelingsperspectief.

De regio Zuid- en Oost-Drenthe is een krachtige regio. Maar er is ook een aantal grote opgaven, waarin regio en Rijk elkaar nodig hebben. De regio Zuid en Oost Drenthe is één van de regio's waarin Rijk en regio in het kader van het Nationale Programma Vitale Regio's (NPVR) samen werken aan een ontwikkelstrategie voor deze regio om de langjarige duurzame samenwerking te borgen zoals wordt benoemd in de Kamerbrief over Elke regio telt!

Tot rond de zomer van 2025 werken Rijk en regio aan een toekomstbeeld in een bestuurlijk gedragen plan voor deze regio: het Ontwikkelperspectief voor Zuid- en Oost-Drenthe. Op basis daarvan ontwikkelen regio en Rijk een uitvoeringsagenda die eind 2025 gereed moet zijn. Deze twee onderdelen vormen samen een langjarige agenda. Het uitgangspunt hier is om zoveel mogelijk samenhang te creëren tussen en aan te sluiten bij lopende trajecten, waaronder ook de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe II.

Nedersaksenlijn als aanjager voor diverse ontwikkelingen

Dit kabinet heeft in de voorjaarsnota 1,9 miljard vrijgemaakt voor de realisatie van de Nedersaksenlijn. Daarmee geeft het kabinet te kennen dat het wil investeren in de bereikbaarheid, economische ontwikkeling en brede welvaart in de regio. De regio ziet met de komst van de Nedersaksenlijn mogelijkheden voor extra woningbouw langs deze spoorverbinding, met name in Emmen. In totaal ziet de regio kansen voor 30.000 nieuwe woningen in de gehele regio Zuid- en Oost Drenthe. De provincie Drenthe acht het daarom van belang om nu snel te starten met de MIRT-verkenning en om de Nedersaksenlijn beleidsmatig goed te verankeren in de Nota Ruimte.

Elke Regio telt!

Uit de dialoogsessie regio-Rijk in het kader van Elke Regio Telt! zijn vier kernopgaven gedefinieerd: Gezondheid & Armoede, Wonen & Leven, Werken & Leren, Bereikbaarheid & voorzieningen. Uiteraard zijn het geen losstaande opgaven, maar hebben ze onderlinge relaties en afhankelijkheden. We streven dus naar een integraal geheel en zeker geen losse onderdelen.

Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe

Sinds 2019 loopt er een Regio Deal voor de regio Zuid en Oost Drenthe. In 2024 is een tweede Regio Deals voor het gebied afgesloten. De Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe II (2023-2029) is een katalysator voor het op te stellen ontwikkelperspectief en de lange termijn agenda. In deze Regio Deal werken de gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen, Hardenberg en Hoogeveen, de provincies Drenthe en Overijssel en het Rijk aan de toekomst voor deze regio. De deal leidt tot initiatieven die op korte termijn bijdragen aan de ontwikkeling van de regio op langere termijn. Er wordt samengewerkt met het regionale bedrijfsleven, kennisinstellingen, woningbouwcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties, recreatie- en toerismesector en inwoners.

De belangrijkste opgaves in de regio waar in deze Regio Deal aan wordt gewerkt zijn intergenerationele armoede, een sterkere economie, kansenongelijkheid en een afnemend voorzieningenniveau. De Regio Deal bestaat uit de programmalijnen Leven Lang Ontwikkelen, Zorg en Welzijn, Economische structuurversterking en een Aantrekkelijke regio. In alle pijlers wordt integraal samengewerkt en staan (het betrekken van) inwoners en grensoverschrijdende samenwerking nadrukkelijk centraal. Regio en Rijk hebben ieder €30 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Regio Deal.

3.5. Woningbouw in relatie tot ruimtelijke ontwikkeling, VISTA en GIOS

Afspraak

1. Het ministerie van VRO en de provincie Drenthe geven de komende maanden verder invulling aan de toekomstige woningbouwopgave en -ambities richting 2050. Daarbij kijken Rijk en provincie gezamenlijk naar mogelijk (regionale) grootschalige woningbouw in Assen en Emmen.
2. Het ministerie van VRO en de provincie Drenthe bezien deze invulling mede vanuit ruimtelijk perspectief en het nationale en provinciale ruimtelijke beleid, dat in beide gevallen in ontwikkeling is. Met name zijn van belang: inhoud en proces van de nieuwe Drentse Omgevingsvisie, de ontwikkelperspectieven en (concept) uitvoeringsagenda's van de NOVEX Gebieden Regio Groningen – Assen en de Regio Zwolle, en het Ontwikkelperspectief en de lange termijn agenda (in wording) voor de regio Zuid en Oost Drenthe.
3. Rijk en provincie Drenthe komen, samen met gemeenten, corporaties en marktpartijen tot een gezamenlijke aanpak en organisatiestructuur voor de herstructurering en transformatieopgave in Drenthe. We starten in dat verband een gezamenlijk pilot.

De Woningbouwopgave in Nederland is groot, op de korte termijn is de ambitie de realisatie van 100.000 woningen per jaar. Een ambitie die door alle betrokken partijen op de Woontop van 11 december 2024 is bekrachtigd en waartoe het Rijk in de voorbijgegangene jaren diverse afspraken heeft gemaakt met provincies, gemeenten, corporaties, marktpartijen en investeerders, waaronder de Woondeals en de Woontopafspraken.

Rijk en provincie blijven gezamenlijk invulling geven aan de realisatie van de reeds afgesproken woningbouwambities en acties ter bevordering van de Woningbouw, zoals opgenomen in onder andere de Woondeals en de Woontopafspraken van 11 december 2024. Met erkenning van ieders eigen rol en verantwoordelijkheden, waarbij aandacht is voor de noodzakelijke randvoorwaarden behorende bij de woningbouwopgave en te blijven werken aan passende oplossingen.

Ook richting 2050 blijft de woningbouwopgave groot. De woningbouwopgave na 2030 vraagt hierbij om een nationale integrale visie gericht op zowel de verwachte kwantitatieve als kwalitatieve woonbehoefte. Hierbij dienen nadrukkelijk ook factoren zoals de identiteit van de regio's, economische en demografische ontwikkelingen in de verschillende regio's in ons land te worden meegewogen, evenals de keuze die worden gemaakt in de Nota Ruimte. Een visie die samen met provincies een provinciale doorvertaling zal krijgen. Rijk en provincie geven verder invulling aan de toekomstige woningbouwopgave en -ambities richting 2050. De uitwerking hiervan vindt met name plaats via de samenwerking tussen Rijk en regio in het kader van het NOVEX gebied Regio Groningen – Assen en het NOVEX gebied Regio Zwolle. Richtinggevend daarbij is tevens de ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling, zoals wordt opgenomen in de Nota Ruimte.

Drenthe biedt kansen om bij te dragen aan de nationale woonopgave en om de druk op de Randstad te verlichten. Met de ambitie om 45.000 extra woningen te bouwen, waaronder

grootschalige woningbouw bij Assen, Emmen en een significante toevoeging van woningen bij Beilen, richt Drenthe zich op een divers aanbod van betaalbare koop- en huurwoningen. Zowel grondgebonden als gestapeld en zorggeschikt. Drenthe wil nieuwbouw in en rond steden en dorpen realiseren, met aandacht voor het Drentse landschap en rekening houdend met klimaatverandering.

Een belangrijk speerpunt is het optimaal benutten en verbeteren van de kwaliteit van de bestaande bouw. Met een programmatische aanpak en steun van het Rijk wil de provincie Drenthe fysiek en sociaal aantrekkelijker maken en investeren in duurzame oplossingen voor Nederland. Door te investeren in de stationslocaties en het OV-netwerk, verbindt Drenthe woon- en werklocaties beter.

De potentie van de ontwikkeling van de regio's Zwolle en Groningen-Assen hebben een nadrukkelijke plek in het voorontwerp van de Nota Ruimte. Hier sluit de Asser Ambitie Agenda naadloos bij aan. Dezelfde potentie is er ook voor de regio Zuid- en Oost-Drenthe, en met name in Emmen. Met de realisatie van de Nedersaksenlijn wordt de sociaal-economische structuur van Noordoost Nederland versterkt en wordt ruimte geboden aan extra (grootschalige) woningbouw langs deze spoorlijn.

Het is van belang daarbij aandacht te houden voor randvoorwaarden, zoals de financiering van onrendabele toppen, structurele financiering extra ambtenaren, infrastructuur voor energie en bereikbaarheid en stikstofruimte en te werken aan passende oplossingen.

De grootste woningopgave betreft overigens niet zozeer nieuwbouw, maar betreft de bestaande woningvoorraad. Het gaat hierbij zowel om de kwaliteit van de woningen, de wijken als ook transformatie van gebouwen en hun omgeving. In Drenthe is de opgave voor herstructurering en transformatie groter dan gemiddeld in Nederland. Er zijn in Drenthe veel oude en vroeg-naoorlogse wijken. Dit naast oude bedrijventerreinen en leegstaande winkelcentra. Als de huidige trend zich doorzet blijft de kwaliteit van woningen ver achter in Drenthe ten opzichte van de rest van Nederland. Dat is ongunstig voor Woontevredenheid, de positie van Drenthe, verduurzaming en dit leidt tot energiearmoede. De pilot die Rijk en provincie hebben afgesproken heeft betrekking op de programmatische en gebiedsgerichte versnellingsaanpak voor de verduurzaming van particuliere woningen en herstructurering van oude woonwijken (sloop/nieuwbouw) en bedrijventerreinen (transformatie). Bij nieuwe locaties voor woningbouw gaat inbreiding voor uitbreiding. Deze afspraak sluit aan bij de versnellingstafel van VRO en het programma STOER, maar is aanvullend vanwege de (extra) nadruk op ruimtelijke kwaliteit en de grote omvang. Qua beleid is er een koppeling met verduurzaming, klimaatadaptatie (hittestress).

In het regeerprogramma is opgenomen dat er 2,5 miljard beschikbaar wordt gesteld voor de ontsluiting van woningbouwlocaties. Over de verdeling over verschillende type locaties en criteria zal naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 meer duidelijkheid komen, onder voorbehoud van de voorjaarsbesluitvorming.

VISTA-strategie Nota Ruimte:

Richting 2050 en 2100 willen we veel meer dan voorheen de kwaliteiten en aanwezige potenties in alle Nederlandse regio's, steden en dorpen benutten en versterken, vanuit het streven naar brede welvaart: een goede balans tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Daarom zet de Nota Ruimte in op een regionaal gedifferentieerde ruimtelijke ontwikkelstrategie. Deze valt uiteen in vijf types: vitaliseren/ versterken, initiëren, stimuleren, transformeren en accommoderen.

Groen in en om de Stad (GIOS)

De opgave om de dorpen en steden goed groen te houden en te voorzien in een goede verbinding van het buitengebied, is meer gekoppeld aan het landelijk gebied dan aan het stedelijk gebied. De opgave zit in Drenthe sterk in het verbeteren van het landschap ten behoeve van biodiversiteit (Basiskwaliteit Natuur). Dit neemt niet weg dat de provincie de onderliggende principes van Groen in en om de Stad onderschrijft:

1 Inzet op robuuste verbindingen tussen stedelijk en niet-stedelijk gebied; mogelijk goed te combineren met langzame verkeersroutes en groenblauwe dooradering vanuit het belang voor verstedelijking, recreatie, gezondheid en klimaatadaptatie;

2. Vanuit behoud en bevordering van biodiversiteit inzetten op groenblauwe structuren, die op de verschillende schaalniveaus op elkaar aansluiten: nationaal, regionaal/provinciaal als op lokaal/gemeentelijk niveau.

3. Inzet op zoveel mogelijk meervoudig ruimtegebruik. Waar mogelijk worden slimme functiecombinaties gemaakt en efficiënt ruimtegebruik met behoud van ruimtelijke kwaliteit.

Toelichting op GIOS (generiek)

Rijk, provincies en gemeenten werken aan Groen in en om de stad (GIOS). Groen is voorwaardelijk voor de verstedelijkingsopgave en draagt bij aan leefbaarheid, gezondheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Gemeenten en grondeigenaren zijn hierin de eerstverantwoordelijken voor aanleg, beheer en onderhoud. Voor de overgangen naar landelijk gebied zijn dit ook de provincies.

Uitwerking

Het Rijk werkt aan de ontwerp Nota Ruimte en is voornemens daarin rondom stedelijk groen een en ander op te nemen in lijn met de huidige NOVI beleidskeuze 3.6¹. Gedacht wordt aan de verbinding tussen de schaalniveaus landelijk, regionaal en lokaal met als doel zoveel mogelijk aaneengesloten netwerken van groen en blauw te realiseren en regionaal groen buiten de stad toegankelijk te maken vanuit de lokale groenstructuren in het stedelijk gebied. Gemeentes worden met de aanpak uit de handreiking GIOS gestimuleerd om deze opgave ook in gemeentelijk beleid mee te nemen. Daarnaast draagt de inzet vanuit groen in en om de stad bij aan het behalen van de doelstellingen van artikel 8 Stedelijke ecosystemen uit de EU NHV.

In het kader van de verstedelijkingsopgave zijn in diverse NOVEX-verstedelijkingsgebieden meer gebiedsgerichte afspraken gemaakt in het kader van aanscherping ontwikkelperspectief of als onderdeel van eerste afspraken uitvoeringsagenda.

Eerdere afspraken:

In het kader van (de)regulering kijken VRO en Drenthe naar mogelijkheden voor benutten bestaande bouw, verbouw van boerderijen voor woningen (DO 18 december 2024)

Rijk en de Provincie (en Fryslân en Groningen) gaan het ruimtelijk vraagstuk van het beter benutten en verbeteren van de bestaande woningvoorraad nader uitwerken (DO 18 december 2024).)

3.6. Erfgoed en cultuurhistorie (OCW)

Afspraken:

1. Het Rijk is bij ruimtelijke opgaven goed opdrachtgever en betreft cultureel erfgoed in een vroeg stadium bij de planvorming, uitvoerings-, inrichtings- en beheervraagstukken van ruimtelijke ontwikkelingen. Hiervoor worden passende instrumenten ingezet zoals de gebiedsbiografie en ontwerpend onderzoek. We kiezen daarbij vanaf de start voor een ontwikkelingsgerichte en erfgoed-inclusieve benadering van de ruimtelijke opgaven, die inzet op de realisatie van transitie met oog voor de bestaande kwaliteiten van gebieden en met de juiste schaal en vormgeving. Het gezamenlijke doel is het zorgen voor een balans tussen het inpassen van grote ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, economie en (energie-)infrastructuur, en het behouden, benutten en versterken van ons cultureel erfgoed.

¹ 'We versterken het aanbod en de kwaliteit van het groen in de stad en verbeteren de aansluiting op het groene gebied buiten de stad in een samenhangende aanpak van de stedelijke groenstructuur. Een natuur-inclusieve ontwikkeling van de stedelijke regio's en natuur-inclusief bouwen zijn het uitgangspunt.'

2. De cultuurlandschappen met een internationale betekenis en verplichting vragen onze gezamenlijke inzet. Rijk en provincie Drenthe voldoen samen aan de zorgplicht met betrekking tot het UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid en verkennen daarvoor de mogelijkheid om te komen tot een integrale aanpak, waarbij het belang van de instandhouding van de uitzonderlijke universele waarde het uitgangspunt is (conform Omgevingswet en BKL).

3. Rijk en provincie Drenthe gaan in gesprek over de selectie, het maken van wederkerige procesafspraken en een effectieve (kwaliteitsverhogende) doorwerking van Drentse waardevolle cultuurlandschappen van nationaal belang waaronder in ieder geval de Drentsche Aa, Noordenveld en Veenhuizen. Rijk en provincies zullen de benaming en kernkwaliteiten in gezamenlijkheid uitwerken. Drenthe heeft de (van provinciaal belang zijnde) Kernkwaliteiten van cultuurlandschappen, waaronder de cultuurlandschappen Drentsche Aa en Noordenveld en Veenhuizen, uitgewerkt in haar beleidsvisie Het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe. Deze beleidsvisie is verwerkt in de Provinciale Omgevingsverordening en zal in ieder geval tot overeenstemming is bereikt over de Kernkwaliteiten en wederkerige procesafspraken omtrent de waardevolle cultuurlandschappen worden ingezet als instrument.

4. Rijk en provincie gaan het gesprek aan over en geven nadere invulling aan andere potentiële Drentse cultuurlandschappen van nationaal belang, waaronder de Hondsrug.

5. OCW en de provincies onderzoeken samen hoe gemeenten ondersteund kunnen worden bij het rekening houden met cultuurlandschappelijke waarden in omgevingsplannen en -visies. OCW zet hiervoor het programma Erfgoed en Overheid in en geeft daarnaast handreikingen, good practices en voorbeeldregels ter beschikking. Waar dit reeds gebeurt, continueert OCW haar beleid.

6. Het Rijk houdt wat betreft de staat van het cultureel erfgoed (inclusief cultuurlandschap) vinger aan de pols met behulp van de erfgoedmonitor, de monitor landschap, de PBL planmonitor NOVI en de Monitor NOVI.

Opgave/ toelichting

Drenthe kenmerkt zich door een verscheidenheid aan cultuurlandschappen, die de provincie tot een prettig woon-, werk-, en leefomgeving maakt voor inwoners én bezoekers. Er is ruimte voor ontspanning en recreatie, donkerte en stilte, vergezichten, beleving van diverse cultuurlandschappen en een leefbaar landelijk gebied. Met behoud en versterking van de die kwaliteiten wil Drenthe de (nationale) ruimtelijke opgaven inpassen.

De provincie Drenthe heeft gebiedsspecifieke (cultuur)landschappelijke kwaliteiten en onderliggende waarden beschreven in haar beleidsvisie Het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe (18 dec 2024). Deze is conform de Omgevingswet vastgelegd in haar ruimtelijk beleid en geborgd in de provinciale omgevingsverordening. Drenthe zorgt daarmee dat er bij de ruimtelijke opgaven rekening wordt gehouden met cultureel erfgoed en landschapskwaliteiten.

Eerdere afspraken

In het DO van december 2024 heeft OCW aangegeven na te gaan of extra Rijksinzet mogelijk en wenselijk is voor de twee waardevolle cultuurlandschappen van Drenthe, namelijk Drentse Aa en Noordenveld/Veenhuizen.

In een ambtelijk overleg in februari 2025 tussen OCW/RCE en de provincie Drenthe heeft de provincie aangegeven zelf met een bod te komen, in plaats van mee te gaan met de versies die nu gedeeld worden. In kleiner verband zal verder worden gesproken over de cultuurlandschappen.

3.7. Defensie

Afspraak:

Rijk en provincie spreken af dat zo snel mogelijk na het vaststellen van de nota Ruimte voor Defensie het gebiedsproces rondom uitbreiding oefenterrein De Haar wordt opgepakt.

Toelichting

Volgens planning maakt het kabinet op 23 mei 2025 de voorlopige NPRD-voorkeurslocaties bekend voor de bovenregionale en locatiespecifieke ruimtebehoeften als onderdeel van de ontwerp Beleidsvisie Ruimte voor Defensie.

Toevoeging 27 mei 2025:

7.3.13 Locatiespecifieke behoefte 13: vergroting van oefenterrein De Haar, gemeente Midden-Drenthe

Defensie heeft behoefte aan een vergroting van het oefenterrein de Haar. De huidige omvang van oefenterreinen is te klein om met compagniesgrootte (100 tot 150 militairen) te kunnen trainen. De benodigde fysieke ruimte is gegroeid door het gebruik van nieuwe middelen en wijze van optreden. Om het oefenterrein hiervoor beter geschikt te maken is een vergroting noodzakelijk van minimaal 200 tot 400 ha.

Het voorzien in deze behoefte is onderdeel van het voorkeurspakket. Het voorkeursalternatief beslaat een gebied van 292 ha in zuidelijke en westelijke richting.

De belangrijkste overweging bij de keuze voor dit voorkeursalternatief is om het effect op het aantal woningen, bedrijven en sociale cohesie zoveel als mogelijk te minimaliseren. Aan de hand van dit uitgangspunt is het voorkeursalternatief teruggebracht naar 292 ha. Een neveneffect van de uitbreiding rondom het Witterveld is dat deze nieuwe oefengebieden kunnen functioneren als hydrologische buffer voor aanwezige natuur en kan met dit voorkeursalternatief een ecologische verbinding worden gecreëerd naar het Hijkerveld. Bij de verdere ontwikkeling en inpassing van de behoefte in dit gebied zal met de volgende aandachtspunten rekening moeten worden gehouden:

- Uitbreiding op het oefenterrein kan niet volledig zonder gevolgen voor de omgeving gerealiseerd worden. Het gaat hier om 261 ha agrarisch, 29 ha natuur, 2 ha overig en specifiek twee agrarische bedrijven die in het voorkeursalternatief zijn gevestigd die geïmmoveerd moeten worden.
- Uitbreiding van het oefenterrein leidt mogelijk tot hinder voor de omgeving. Mitigerende maatregelen zoals afscherming, concentratie van hindergevende activiteiten op het terrein en (gedeeltelijke) openstelling van het terrein zijn aandachtspunten voor verdere uitwerking.

In de besluitvorming is een afweging met andere ruimtelijke opgaven (zoals landbouw en natuur, energie, woningbouw) gemaakt. De locatiekeuzen van het kabinet zijn onderdeel van de ontwerp beleidsvisie Ruimte voor Defensie die zal landen in de Nota Ruimte.

Na publicatie van de voorlopige voorkeurslocaties volgt een inspraakronde die nog voor de zomervakantie wordt afgerond. Alles is erop gericht om nog dit jaar de definitieve beleidsvisie gereed te hebben.

Rijk en provincie werken de inpassing van de gekozen (bovenregionale) voorkeurslocaties in een gezamenlijk proces uit, waarbij koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven aanleiding kunnen zijn om de realisatie van de behoeften onderdeel te maken van een gezamenlijk gebiedsproces,

waarbij, indien relevant, gebruik gemaakt wordt van reeds lopende interbestuurlijke gebiedsprocessen (NOVEX- gebieden, verstedelijkingsstrategieën etc.)

3.8 Data-uitwisseling

Het Rijk en de provincie Drenthe zorgen voor een goede data-uitwisseling, zodat deze kan worden gebruikt voor onder andere monitoring en digital twinning. Daar waar sectoraal aanvullende afspraken worden gemaakt, zijn deze leidend.

Toelichting

Ruimtelijke opgave

Tegenwoordig werken nationale en internationale organisaties voornamelijk digitaal. Dit heeft impact op de manier waarop informatie wordt opgeslagen. De fysieke leefomgeving wordt tegenwoordig ook digitaal vormgegeven. Het opbouwen van een sterke informatiepositie op basis van feitelijke gegevens (data) is daarbij cruciaal. Daarbij komt het voor dat de manier van dataopslag, de mogelijkheden om data wel of niet te delen, of de beschikbaarheid van gegevens, leiden tot vertragingen en miscommunicatie tussen verschillende overheden. Eén van de overkoepelende doelen van programma NOVEX is het verbeteren van de samenwerking tussen Rijk en regio op de ruimtelijke ordening. Goede, passende en snelle data-uitwisseling en een betrouwbare en gedeelde informatiebasis tussen betrokken partijen zijn daarvoor essentieel. Betere uitwisseling van data draagt ook bij aan gelijkmatige werkwijzen en duidelijkere afspraken. Hierdoor vinden we antwoorden op vragen zoals: meten we in millimeters of in meters? Hoe slaan we de fysieke leefwereld digitaal op? Hoe creëren we een digital twin? Afspraken over data dragen ook bij aan de mogelijkheden om de afspraken in het Ruimtelijk Arrangement te monitoren. Daarnaast draagt de uitwisseling van data bij aan een ruimere beschikbaarheid van data voor onderzoek waarover we afspraken maken in dit Arrangement.

Uitwerking

De eerste actie is om zoveel mogelijk kennis op te doen bij Rijk en regio over hoe wij in de huidige situatie omgaan met dataopslag, data delen en het vormen van 'digital twins'. Bij de uitwerking hiervan sluiten we aan bij de samenwerking van de provincies in het IPO-programma Digitalisering en de interbestuurlijke meerjarenvisie 'Zicht op Nederland'. Op die manier maken we maximaal gebruik van wat elders al ontwikkeld wordt en borgen we dat de acties onder dit programma voldoen aan provinciale, nationale en Europese afspraken en standaarden. Onderdeel van de uitwerking is verbetering van de uitwisseling van data. Voor het Rijk is het belangrijk om kennis op te doen over haar specifieke (on) mogelijkheden in het delen van data, monitoring en voor het creëren van een digital twins. Daarnaast is het bij het creëren van digital twins belangrijk om de bestaande data goed op orde te hebben, te voldoen aan de 'Open standaarden van Forum Standaardisatie'.

4. Overige aspecten

4.1 Monitoring & Voortgang

De voortgang van het ruimtelijk arrangement zal na vaststelling worden geagendeerd voor:

- Periodiek overleg Rijk- en provincie op directieureniveau (DO)
- DG-overleg in het voorjaar van 2026

- Bestuurlijk overleg Leefomgeving 2026

5.1 Looptijd afspraken

De afspraken in het ruimtelijk arrangement gelden in ieder geval tot het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving van juni 2026. Op dit bestuurlijk overleg kunnen de afspraken indien gewenst worden herijkt en/of aangevuld.

5. Ondertekening door de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en de gedeputeerde Ruimtelijke Ordening van de provincie Drenthe

.....
M. Keijzer

.....
Gedeputeerde Yvonne Turenhout